

Archeologienota Rillaar (Aarschot) - Kortakker

Liesbeth Coremans en Natasja Reyns

Temse
2017

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2017/12.807/65

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	6
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	6
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	7
2.3.3	Werkwijze	12
2.4	Assessmentrapport	12
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	12
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	17
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	22
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	23
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	24
3	Samenvatting.....	26
4	Bibliografie.....	27
4.1	Websites	27
5	Bijlagen	28
5.1	Archeologische periodes	28
5.2	Plannenlijst	28
5.3	Fotolijst.....	29

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017D198

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

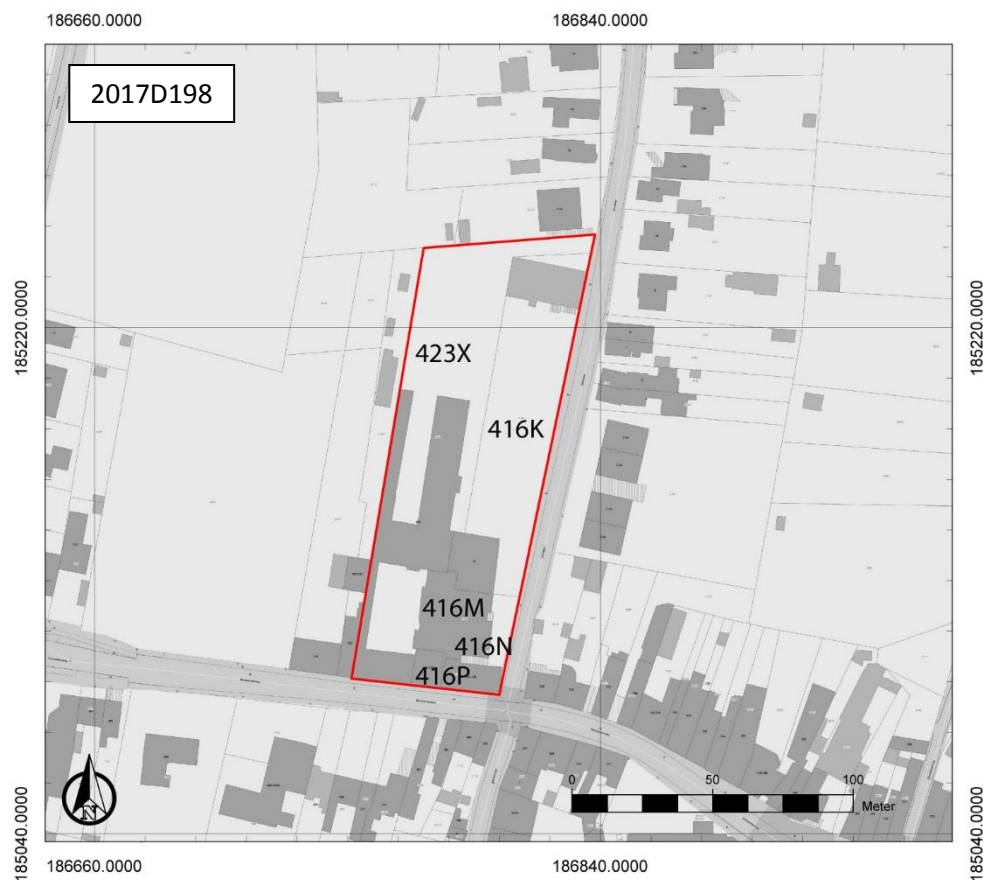
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Vlaams-Brabant, Aarschot, Rillaar, Kortakker, Kortakker

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 186839, 185254
- 186804, 185090
- 186752, 185096
- 186777, 185248

Kadastrale percelen: Aarschot, Afdeling 5, Sectie C, percelen 416K, 416M, 416N, 416P en 429X.

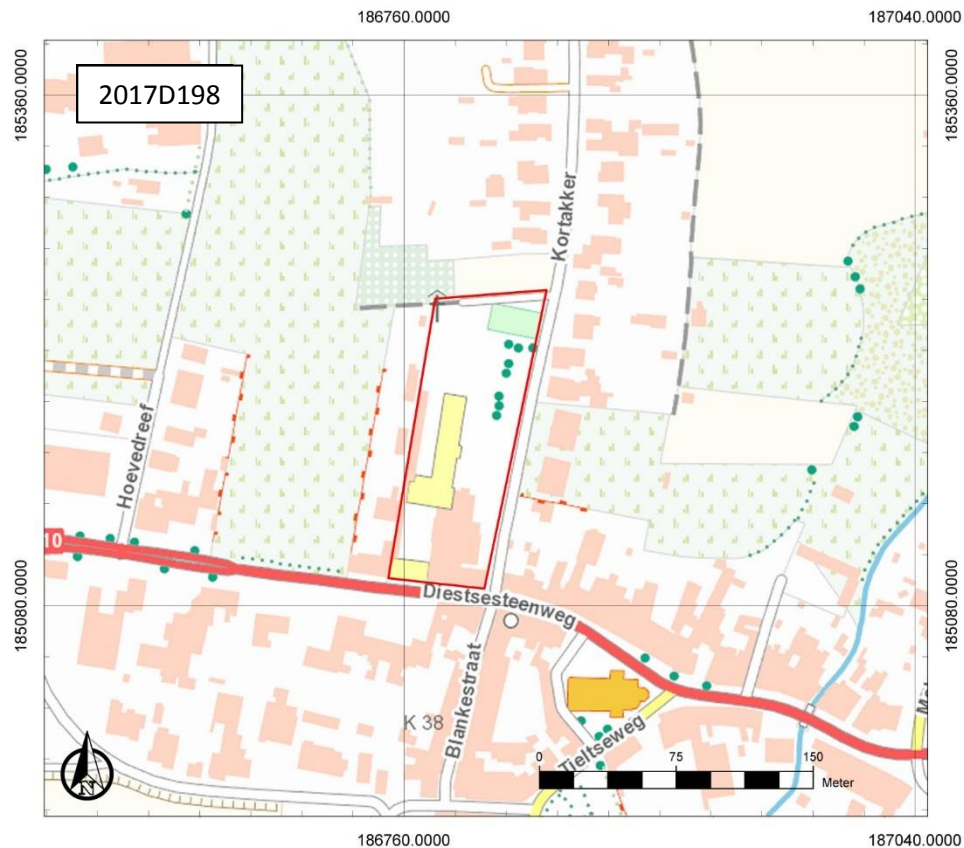
Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 9 007m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 12/04/2017 – 10/05/2017

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, akkerland, school

Verstoorde zones: op het terrein hebben in het verleden reeds heel wat bodemingrepen plaatsgevonden. Ze komen aan bod in hoofdstuk 2.3.2. Het gaat echter niet om grootschalige, aaneengesloten verstoorde zones. Daarom wordt geen plan met aanduiding van de verstoorde zones weergegeven.

2.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande wegeniswerken binnen het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

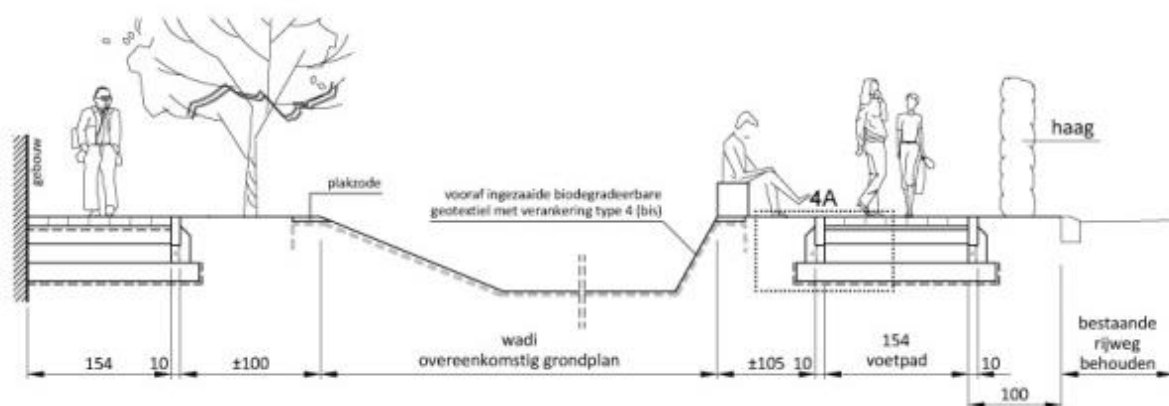
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: De bestaande bebouwing op het terrein blijft onaangeroerd. Dit resulteert in een zone van 4.762 m² waarin effectief bodemingrepen gepland worden (Figuur 26).

2.3.2 Beschrijving geplande werken

De geplande werken omvatten de heraanleg van een schoolomgeving tot een multifunctioneel parkeerpark aan de HABK (Hagelandse Academie voor Beeldende Kunsten) (Figuur 7). Daarvoor zullen wegeniswerken plaatsvinden. Ze hebben betrekking op de aanleg en heraanleg van verhardingen en een beperkte aanleg van riolering. De bestaande bebouwing op het terrein blijft onaangeroerd. Dit resulteert in een zone van 4.762 m² waarin effectief bodemingrepen gepland worden.

De ontworpen verharding heeft een verstoringsdiepte van ca. 65 cm onder het maaiveld. De huidige verharding reikt tot ca. 20 cm diep. De rioleringswerken en de inrichting van een wadi (ca. 35m²) in het zuidoosten van het projectgebied zullen een verstoring van het bodemarchief veroorzaken tot een diepte van ca. 1 - 1,5 m onder het maaiveld (Figuur 8). Voor de aanleg van de rioleringen wordt een sleuf gegraven van 1,5 m breed en ca. 2,5 m diep. Ze worden onder de verharding aangelegd. De afvoer van regenwater verloopt via een aantal infiltratiebakken en ondergrondse buffertanks. Deze buffertanks zijn reeds aanwezig en kent een verstoringsdiepte van ca. 2,5 m onder het maaiveld.

Figuur 3: Typedwarsprofiel wadi (Groep Infrabo)

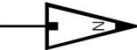
Ten zuiden van de wadi hebben reeds rioleringswerken plaatsgevonden, die een negatieve impact op het bodemarchief gehad hebben (Figuur 4). In het noorden is op het terrein een duidelijk niveauverschil op te merken, aan de zuidzijde van het meest noordelijke gebouw (Figuur 5).

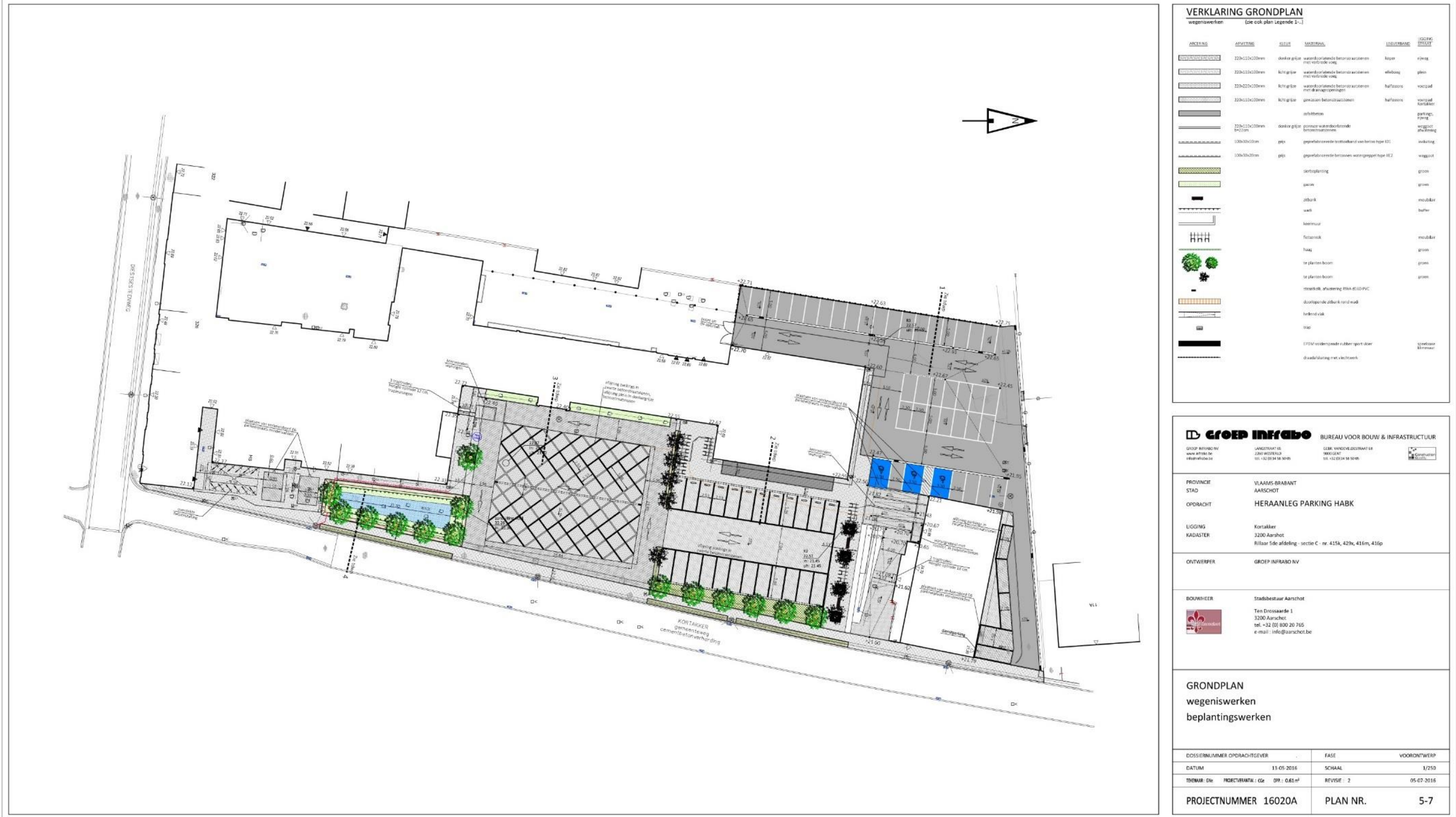
Figuur 4: Foto van de uitgevoerde rioleringswerken ten zuiden van de geplande wadi

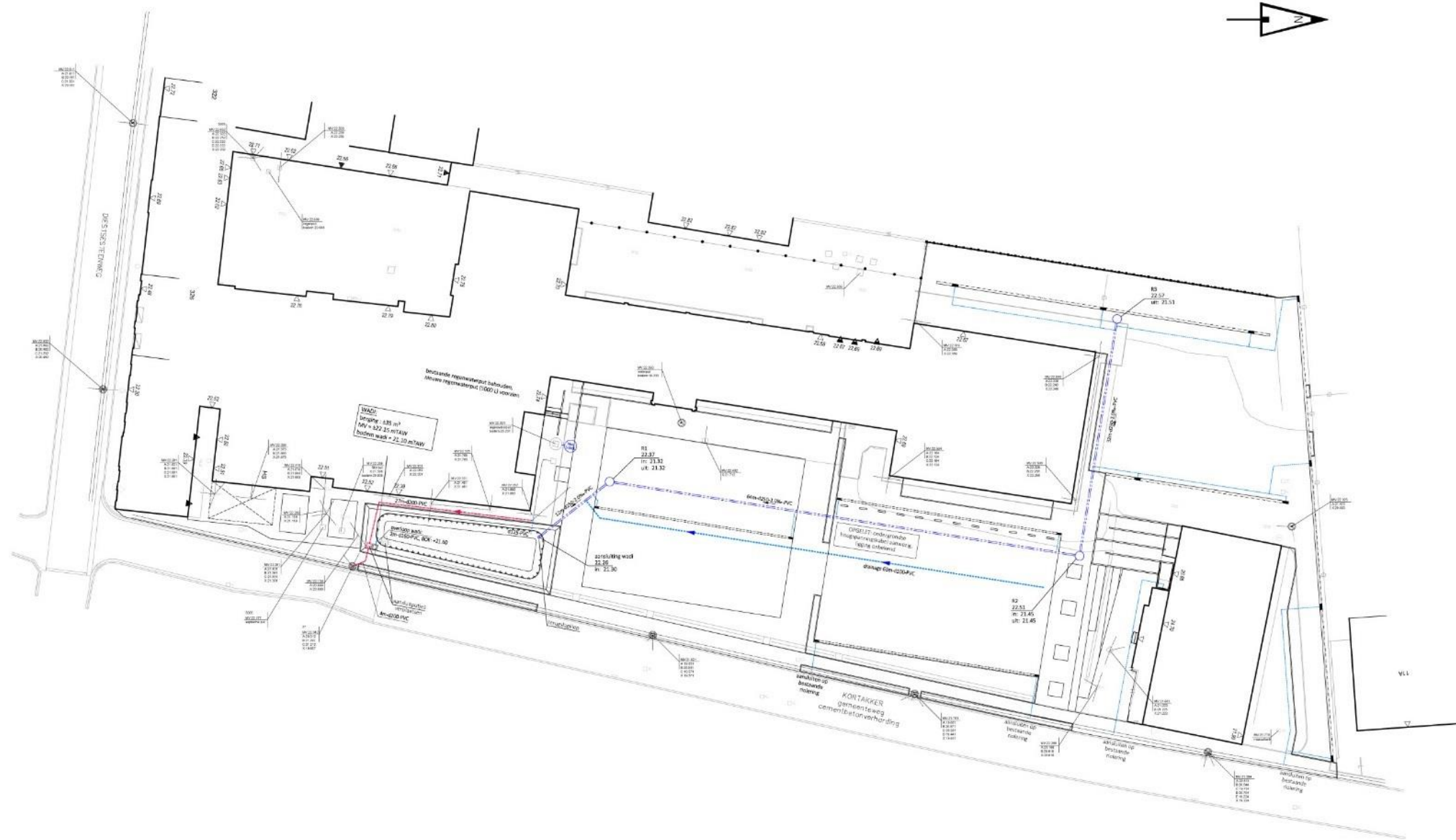
Figuur 5: Bestaande toestand noorden terrein. Foto 10, zie Figuur 6 (Groep Infrabo)

Figuur 6: Rioleringsplan bestaande toestand (Groep Infrabo)

Figuur 7: Ontwerpplan (Groep Infrabo)

<u>ARTICULO</u>	<u>APERTURA</u>	<u>SECT</u>	<u>SUBARTICULO</u>	<u>DESCRIPCION</u>	<u>UNIDAD</u>
	22x11x10x20mm	denker grille	wandmonteerde betonnen kunststenen met verlooproos v.o.g.	kuipen	ring
	22x11x10x20mm	licht grille	wandmonteerde betonnen kunststenen met verlooproos v.o.g.	afloeiing	steen
	22x22x20x20mm	licht grille	wandmonteerde betonnen kunststenen met drainageopening	hulpsteen	voetpad
	22x11x10x20mm	licht grille	gewoonse betonnen kunststenen	hulpsteen	voetpad kantstuk
		afdeksteen			parkings, ring
	22x11x10x20mm 6x10cm	denker grille	gewoonse wandmonteerde betonnen kunststenen		wegkant afdekking
	100x50x20mm	gips	geprefabriceerde betonnen wand van beton type K21		afdekking
	100x50x20mm	gips	geprefabriceerde betonnen wandgroep type K22		wegkant
			stiergrating		groot
			groot		groot
			afbak		modulair
			wiel		buiter
			klemmuur		
			betonnen		modulair
			haag		groot
			te planten boom		groot
			te planten boom		groot
			stroomdijk, afwatering RMA 850 PVC		
			doorlopende afbak rond wand		
			hoofdrand vlak		
			trap		
			EPDM voderingsrubber sport auto		speelruimte klemmer
			draadslating met vlechteek		

 GROEP infraBouw		BUREAU VOOR BOUW & INFRASTRUCTUUR	
GROEP INFRABOUW www.infraBouw.be info@infraBouw.be		LIGGINGS- en 3200 AARSCHOT 011 - 32 03 34 58 5045	
01186 VANDERLOOYSTRAAT 18 3000 GENÈT 011 - 32 03 34 58 5045			
PROVINCIE STAD OPDRACHT		VLAAMS-BRABANT AARSCHOT HERAANLEG PARKING HABK	
LIGGING KADASTER		Kortakker 3200 Aarschot Rillaar 5de afdeling - sectie C - nr. 415A, 429A, 416m, 416p	
ONTVANMERKING		GROEP INFRABOUW	
BOUWHEER		Stadsbestuur Aarschot	
		Ten Drosselaarde 1 3200 Aarschot tel. +32 (0) 800 20 765 e-mail : info@arschot.be	
GRONDPLAN rioleringswerken			
DOSSIERNUMMER OPDRACHTGEVER		FASE	
DATUM		VOORONTWERP	
11 05 2016		SCHAAL	
TEGENW. O.V. PROJECTRUIMTE : Gde OPP : 0,61 m²		REVISIE : 2	
05-07-2016			
PROJECTNUMMER 16020A		PLAN NR.	
		6-7	

Figuur 8: Grondplan rioleringswerken (Groep Infrabo)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, de Atlas der Buurtwegen en de topografische kaart van Vandermaelen worden drie momentopnames bekeken, namelijk 1771-1778, 1841 en 1846-1854 voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief.

Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

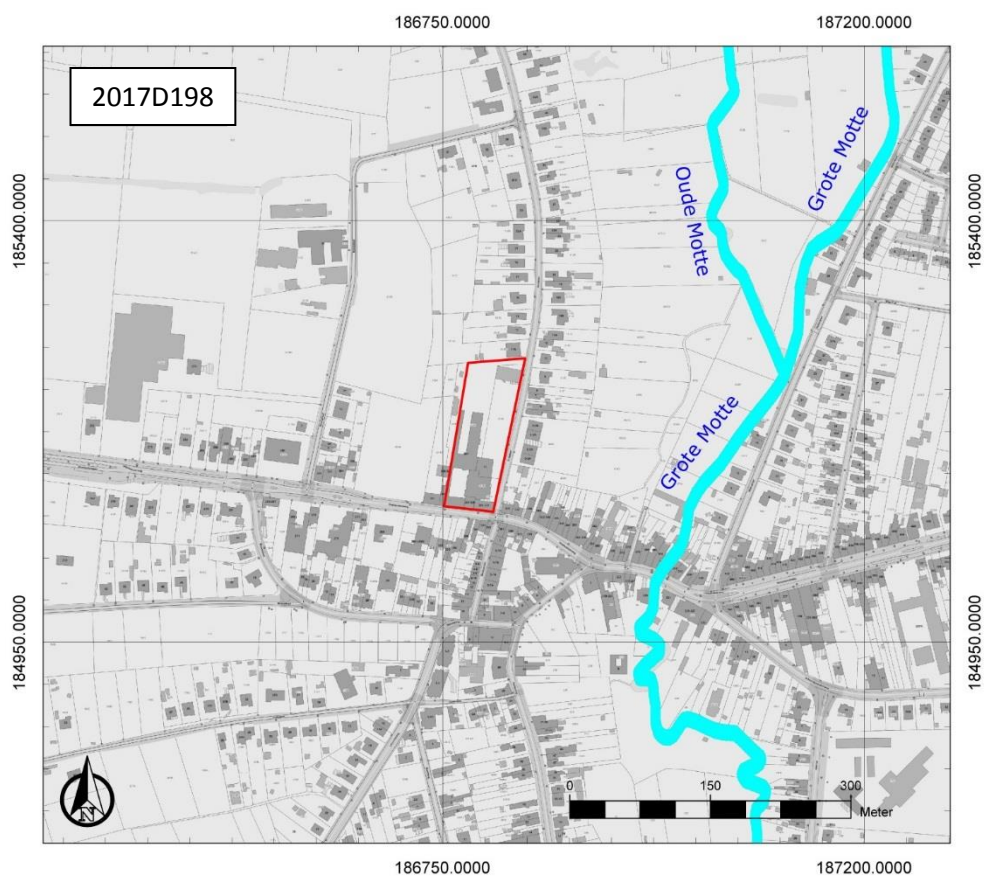
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

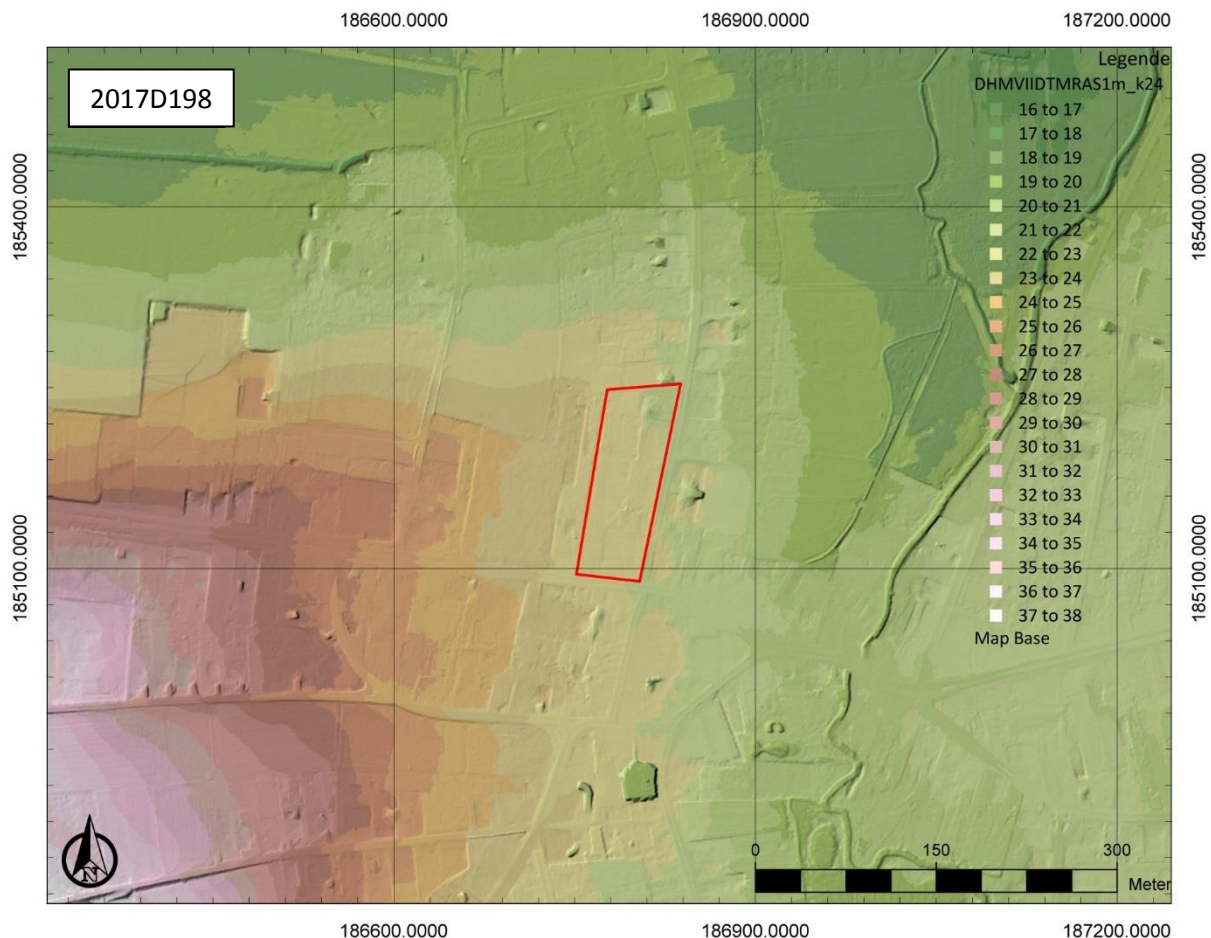
Het onderzoeksgebied situeert zich aan de rand van de dorpskern van Rillaar. Ten oosten grenst het terrein aan de Kortakker en ten zuiden bevindt zich de Diestsesteenweg (Figuur 9). Het onderzoeksgebied ligt volgens het gewestplan in woongebieden. Op hydrografisch vlak bevindt het zich in het Demerbekken, binnen het stroomgebied van de Schelde. Ten oosten van het onderzoeksgebied bevinden zich de Grote Motte en de Oude Motte (Figuur 10).

Figuur 9: Luchtfoto van 2015 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 10: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<http://www.geopunt.be/>)

Figuur 11: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

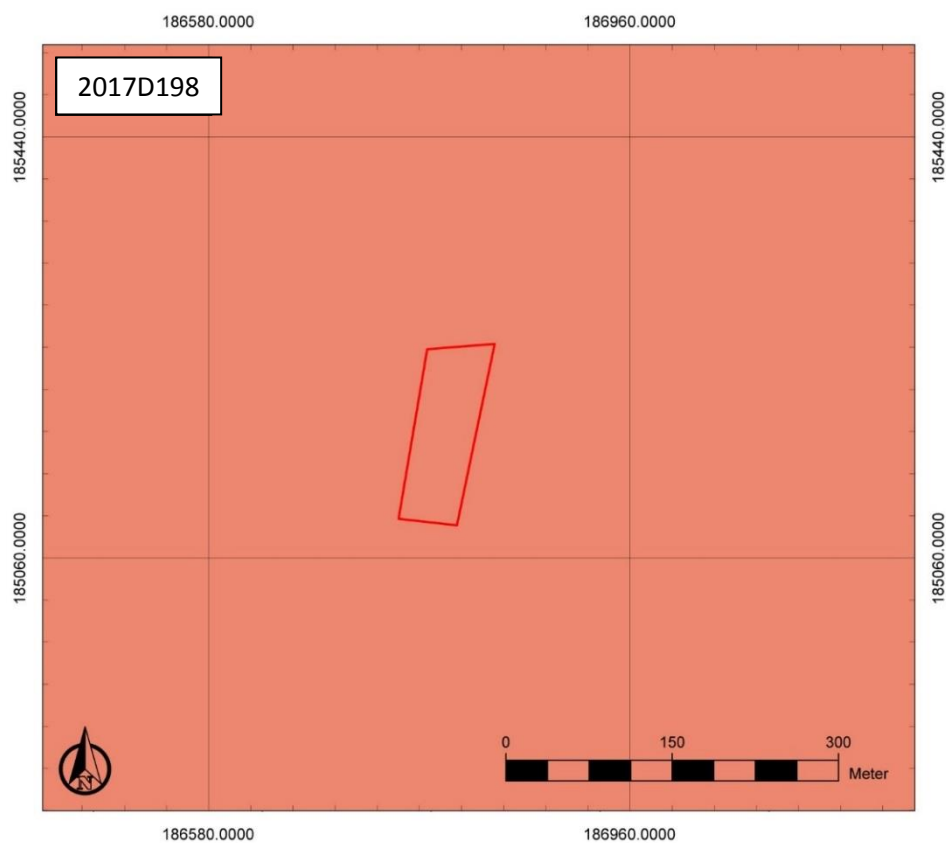

Figuur 12: Hoogteverloop van noordoost naar zuidwest op het terrein (<http://www.geopunt.be/>)

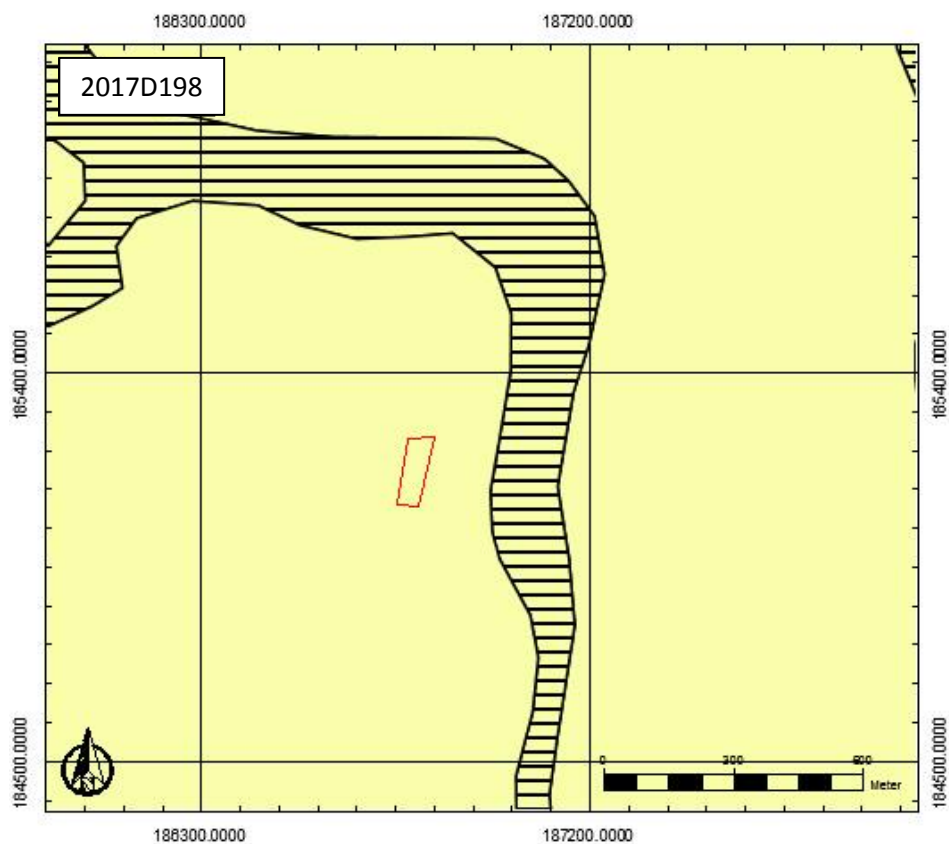
Het onderzoeksgebied bevindt zich aan de voet van een zandrug, die zich ten zuidwesten situeert. Het terrein hellt licht af naar het oosten en noordoosten toe, waar de Grote Motte en de Oude Motte stromen (Figuur 11) en is gelegen op een hoogte van ca. 21,5 m tot 22,6 m TAW (Figuur 12). De tertiaire ondergrond (Figuur 13) bestaat uit de Formatie van Diest. Dit wordt gekenmerkt door heterogeen groen tot bruin zand met meerdere grindlagen, (ijzer)zandsteenbanken en een schuine gelaagdheid. Verder is het glauconietrijk en kan het klei- en micarrijke horizonten bevatten.³ De quartairgeologische kaart (Figuur 14, Figuur 15) geeft aan dat zich binnen het onderzoeksgebied eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of mogelijk Vroeg-Holoceen voordoen en/of hellingafzettingen van het Quartair.⁴ Ten noorden en ten oosten van het onderzoeksgebied is de vallei van de Motte gearceerd weergegeven.

³ www.geopunt.be/kaart

⁴ www.geopunt.be/kaart

Figuur 13: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied; Oranjerood: Formatie van Diest (www.geopunt.be)

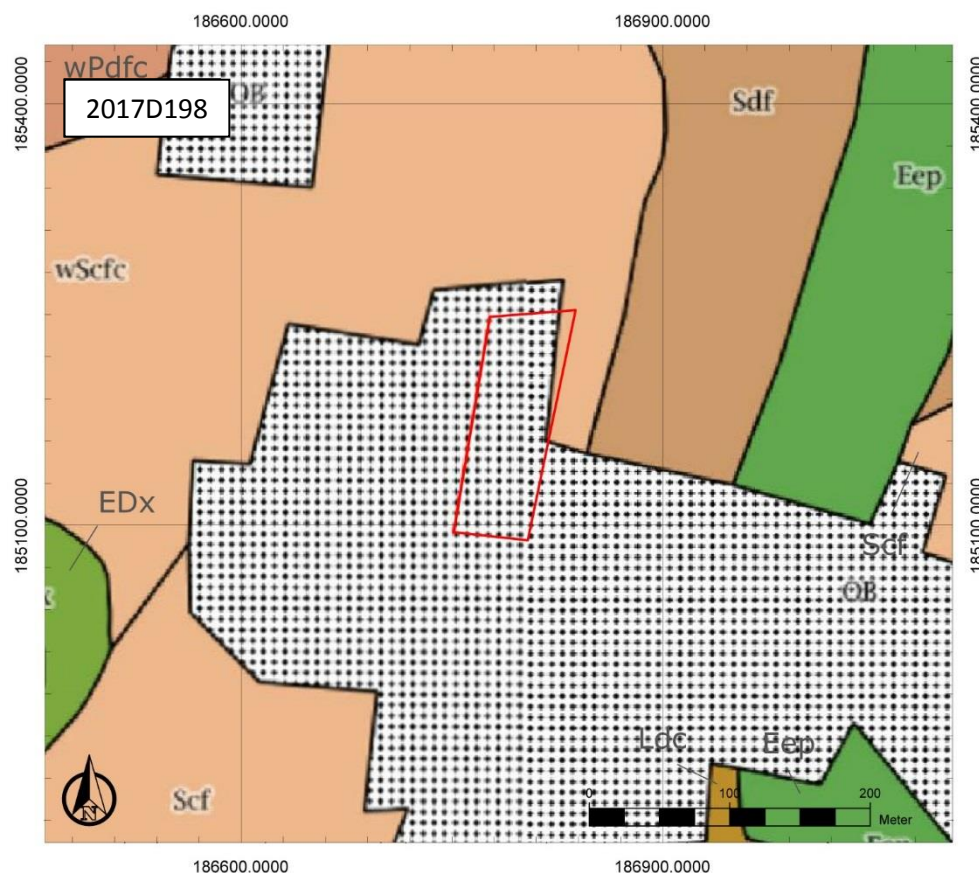

Figuur 14: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

1		1a	
ELPw en/of HQ	ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en het centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.	FH	* De karteereenheid is mogelijk afwezig. □ De karteereenheid is mogelijk aanwezig.
		ELPw en/of HQ	* FH Fluviale afzettingen (organochemisch en perimarien inclusie), afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan).
		FLPw	□ ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. HQ Hellingsafzettingen van het Quartair. FLPw Fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

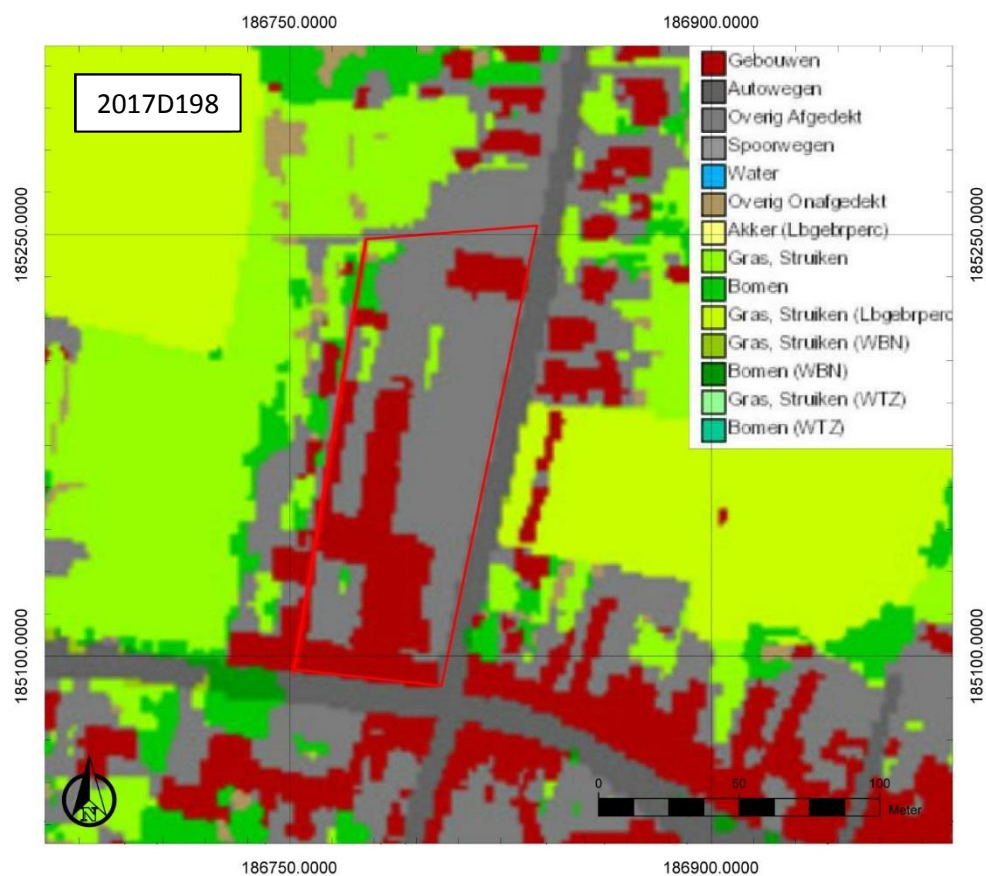
Figuur 15: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 16) toont dat het onderzoeksgebied hoofdzakelijk gelegen is in bebouwde zones (OB). Het noordoosten van het projectgebied grenst aan het bodemtype wScfc. Dit is een matig droge lemig zandbodem met weinig duidelijke ijzer en/of humus B horizont. Ten zuidwesten komt eveneens een zwak tot matig gleyige kleibodem met onbepaald profiel voor. Ten oosten en ten zuidoosten wordt de ondergrond gekarakteriseerd door een matig natte lemig zandbodem met weinig duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Sdf) en een sterk gleyige kleibodem zonder profiel (Eep). Dit laatste bodemtype vinden we ook meer ten zuidoosten terug en komt overeen met de loop van Motte.

Figuur 16: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Volgens de bodemgebruiksk kaart bestaat het onderzoeksgebied grotendeels uit verhard terrein en bebouwing. Gras en bomen komen slechts in beperkte mate op het terrein voor (Figuur 17).

Figuur 17: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

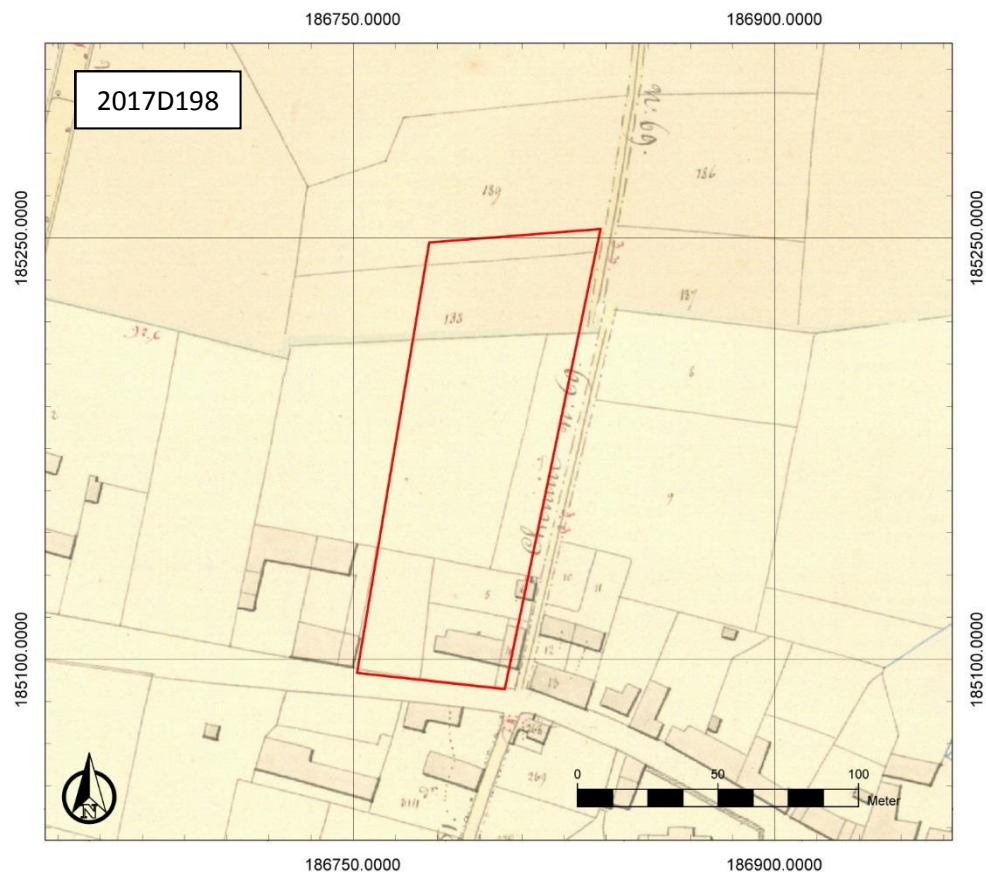
Het kruispunt van de Tieltseweg en de Diestsesteenweg vormt de oude kern van Rillaar. De dorpskern omvat de omgeving van de Sint-Niklaaskerk.⁵ De huidige Sint-Niklaaskerk dateert uit het midden van de 19de eeuw.⁶ Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden uit 1771-1778 (Figuur 18) wordt het onderzoeksgebied overwegend aangegeven als akkerland. Het bevindt zich aan de rand van de historische dorpskern van Rillaar. De kaart is niet accuraat te georefereren, aangezien de Diestsesteenweg gesitueerd wordt binnen het onderzoeksgebied. Jongere historische kaarten situeren het terrein ten noorden van de Diestsesteenweg. Ter hoogte van Kortakker is een voetweg te herkennen. Een andere voetweg loopt van west naar oost over het terrein. In het zuiden kan langs de Diestsesteenweg bebouwing waargenomen worden. De Atlas der Buurtwegen uit 1841 toont hoe het projectgebied zich over verschillende percelen uitstrekt (Figuur 19). In het zuiden is nog steeds bebouwing aanwezig. Kortakker is ten oosten aangegeven.

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Dorpskern Rillaar, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/302455> (geraadpleegd op 18 april 2017).

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Parochiekerk Sint-Niklaas, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41464> (geraadpleegd op 18 april 2017).

Figuur 18: Kabinetkaart van de Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 19: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

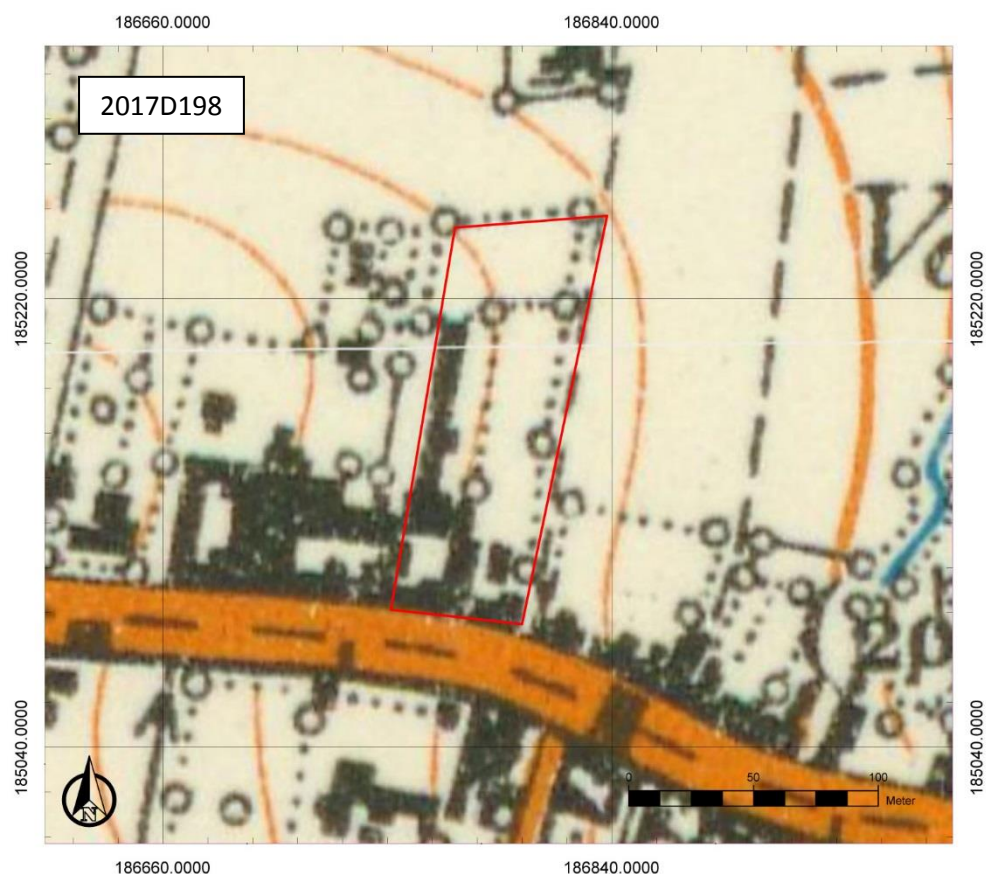

Figuur 20: Topografische kaart van Vandermaelen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854) blijkt de bebouwing aan de Diestsesteenweg nu over de volledige breedte van het onderzoeksgebied aanwezig. Rond 1848 en 1850 verschenen de eerste schoolgebouwen op het onderzoeksterrein. Zo ontstond er een schoolcomplex met gemeentelijke feestzaal "Den Akker". In 1874 werd vermoedelijk het huidige nummer 326 kadastraal geregistreerd met als vermelding "gemeentehuis + school", gebouwd en betrokken in 1873.

Een topografische kaart uit 1931 (Figuur 21) en een luchtfoto van 1971 (Figuur 22) tonen een verdere evolutie van de schoolomgeving. Zo verscheen in 1899 op nummer 328 het huidige gebouw (ter vervanging van een ouder gebouw), bestaande uit twee huizen en een magazijn. Het nummer 324, aangegeven als "gemeenteschool", wordt geregistreerd in 1906 als "reconstruction partielle" van een ouder gebouw. Hetzelfde jaar wordt het nummer 326 aangepast tot onderwijzerswoning. De achterliggende schoolvleugel, dwars op de steenweg, werd geregistreerd in 1940. De plattegrond van nummer 328 werd ongedaan gemaakt rond 1966, toen de afbraak van de vleugel parallel met de Kortakker werd geregistreerd. De gebouwen achteraan op het perceel van nummer 328 (ten noorden) werden in 1985 geregistreerd, tegelijk met de bouw van de huidige feestzaal Den Akker, tegen de achtergevel van nummer 328. De achterin gelegen schoolgebouwen werden geregistreerd in 1940.⁷ Daarnaast werden grote delen van het terrein verhard.

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Schoolcomplex met feestzaal, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/213159> (geraadpleegd op 18 april 2017).

Figuur 21: Topografische kaart 'Montaigu 24/8' uit 1931 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 22: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 23: Luchtfoto uit 1997-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

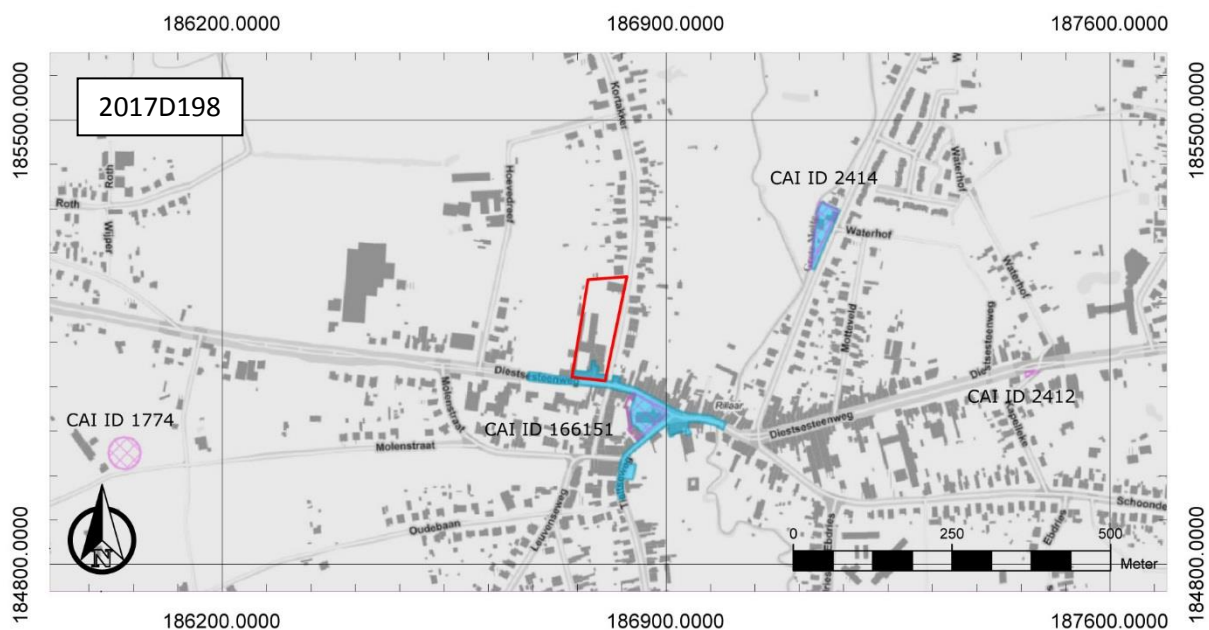

Figuur 24: Luchtfoto uit 2013 met aanduiding van het onderzoeksgebied

Een luchtfoto uit 1979-1990 toont niet veel wijzigingen (Figuur 23). Van het centrale gedeelte werd het meest noordelijke gebouw afgebroken. Deze ruimte wordt in een latere fase ingenomen door een verhard voetbalveld, waarna dit weer plaatsmaakt voor een nieuwe aanbouw. De start van de werken voor dit nieuwe gebouw is te situeren in 2013-2014, zoals te merken op een luchtfoto van 2013 (Figuur 24). De foto uit 1979-1990 toont ten westen hiervan een ruimte ingericht als zandbak. Deze is vandaag de dag niet langer aanwezig (Figuur 9). Centraal op het terrein kan een nieuwe aanbouw waargenomen worden. Deze zal echter samen met de gebouwen in het noordoosten en grenzend aan de Kortakker in een latere periode verdwijnen (Figuur 24). Dit gebeurde met uitzondering van het meest noordelijke gebouw (de parochiezaal).

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

In de buurt van het onderzoeksgebied zijn enkele gekende archeologische waarden gelegen. Ze kunnen inzicht bieden in het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied (Figuur 25).

Figuur 25: Overzichtskaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroenderfgoed.be/>)

Ten westen van het onderzoeksgebied werd een toevalsvondst lithisch materiaal uit de steentijd aangetroffen (CAI ID 1774).⁸

De parochiekerk Sint-Niklaas bevindt zich net ten zuidoosten van het projectgebied. Hoewel de huidige kerk aan de 19de eeuw valt toe te schrijven, gaat haar oorsprong terug tot de late middeleeuwen. Rondom de kerk zouden zich vlakgraven uit dezelfde periode bevinden. Het kerkhof is echter vandaag de dag niet langer aanwezig.⁹

Ter hoogte van de Molendreef (CAI ID 2414) situeert zich de watermolen van Leefdael. Het huidige molenhuis dateert van 1752 zoals aangegeven boven de deur. Het beschikt echter over een oudere

⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 1774, Willenkensberg (geraadpleegd op 18 april 2017)

⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 166151, Parochiekerk Sint-Niklaas (geraadpleegd op 18 april 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Parochiekerk Sint-Niklaas [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41464> (geraadpleegd op 18 april 2017).

kern. Op het Album de Croÿ uit de 17de eeuw werd de molen reeds afgebeeld. Het molenhuis werd verbouwd in de 18de eeuw en de tweede helft van de 19de eeuw.¹⁰

Ook de kapel van Onze-Lieve-Vrouw 'in Cleyen Scherpenheu' kan in de nieuwe tijd gesitueerd worden. Het gekalkte ijzerstandstenen kapelletje staat afgebeeld op de Ferrariskaart en gaat bijgevolg minstens terug tot de 18de eeuw.¹¹

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

Landschappelijk is het onderzoeksgebied te situeren aan de voet van een helling, die afloopt naar de waterloop de Motte. Dit betekent onder meer dat er potentieel is op steentijd artefactensites. Over de bodemopbouw binnen het terrein is weinig geweten, omdat het zich hoofdzakelijk binnen bebouwde zones bevindt. Het meest dominante bodemtype dat zich in de omgeving voordoet, is een matig droge lemig zandbodem met weinig duidelijke ijzer en/of humus B horizont. De gekende archeologische waarden in de omgeving bieden ook een basis om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. In de buurt zijn sporen gevonden uit de middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd. Het gaat hoofdzakelijk om resten van religie en industrie met een invloedssfeer die zeer lokaal blijft. Een toevalsvondst van lithisch materiaal in de omgeving duidt daarnaast op menselijke aanwezigheid tijdens de steentijd.

De verschillende bodemingrepen die reeds plaatsgevonden hebben op het terrein, betekenen echter dat (de bovenzijde van) het bodemarchief op het terrein reeds geroerd is. Dit maakt dat het archeologisch potentieel van het terrein laag ingeschat wordt. De bodemingrepen waarvan sprake hebben betrekking op nutsleidingen en de aanleg van verharding. Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein kunnen we eveneens verwachten dat het bodemarchief in zekere mate reeds geroerd is. De gebruiksevolutie van het terrein wordt geschetst aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's. Ze komen aan bod in de volgende onderzoeksvraag.

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

De historische kaarten geven de indruk dat het terrein in de nieuwe tijd hoofdzakelijk in gebruik geweest is als akkerland, met uitzondering van de bebouwing langs de Diestsesteenweg. Deze gaat minstens terug tot de 18de eeuw. De zone met historische bebouwing bevindt zich grotendeels buiten de zone waar bodemingrepen gepland zijn. In het midden van de 19de eeuw werd het terrein ingericht als een schoolomgeving. Dit heeft ertoe geleid dat de bebouwing op het terrein sterk is toegenomen en grote delen van het terrein werden verhard. Op een luchtfoto uit 2015 zijn een aantal gebouwen verdwenen. Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein kunnen we verwachten dat het bodemarchief in zekere mate reeds geroerd is.

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2414, Molen van 1752 (geraadpleegd op 18 april 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Molen van 1752 [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41467> (geraadpleegd op 18 april 2017).

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2412, Onze-Lieve-Vrouw 'in Cleyen Scherpenheu' (geraadpleegd op 20 april 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Onze-Lieve-Vrouw [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/41465> (geraadpleegd op 20 april 2017).

Figuur 26: Synthesekaart. De niet te onderzoeken zones omvatten de zones waar geen bodemingrepen plaats zullen vinden in het kader van de geplande werken

Wat is de impact van de geplande werken?

De geplande werken omvatten de heraanleg van een schoolomgeving tot een multifunctioneel parkeerpark aan de HABK (Hagelandse Academie voor Beeldende Kunsten). Daarvoor zullen wegeniswerken plaatsvinden. Ze hebben betrekking op de aanleg en heraanleg van verhardingen en een beperkte aanleg van riolering. De bestaande bebouwing op het terrein blijft onaangeroerd. Dit resulteert in een zone van 4.762 m² waarin effectief bodemingrepen gepland worden. De ontworpen verharding heeft een verstoringdiepte van ca. 65 cm onder het maaiveld. De rioleringswerken en de inrichting van een wadi (ca. 35m²) in het zuidoosten van het projectgebied zullen een verstoring van het bodemarchief veroorzaken tot een diepte van ca. 1 - 1,5 m onder het maaiveld. Voor de aanleg van de rioleringen wordt een sleuf gegraven van 1,5 m breed en ca. 2,5 m diep. Ze worden onder de verharding aangelegd. De geplande werken hebben bijgevolg een negatieve impact op het bodemarchief.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied een gunstige landschappelijk ligging kent aan de voet van een heuvelrug, in de nabijheid van de Grote en de Oude Motte. Het terrein bevindt zich verder ook op de grens van de dorpskern van Rillaar. In de omgeving zijn enkele vondsten en sporen gekend uit de steentijd, de middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd. Sinds de 18^{de}

eeuw blijkt het terrein in gebruik als akkerland, met uitzondering van bebouwing langs de Diestsesteenweg. Deze gaat minstens terug tot de 18de eeuw. De zone met historische bebouwing bevindt zich grotendeels buiten de zone waar bodemingrepen gepland zijn. In het midden van de 19de eeuw werd het terrein ingericht als een schoolomgeving. Dit heeft ertoe geleid dat de bebouwing op het terrein sterk is toegenomen en grote delen van het terrein werden verhard. Op basis van de aanleg en de sloop van verschillende gebouwen, de aanleg van nutsleidingen en in beperktere mate de aanleg van verharding op het terrein kunnen we verwachten dat het bodemarchief in zekere mate reeds geroerd is. De combinatie van al deze elementen maakt dat het archeologisch potentieel van het terrein laag ingeschat wordt. Daarom worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht in het kader van de geplande werken.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied een gunstige landschappelijk ligging kent. Het bevindt zich verder ook op de grens van de dorpskern van Rillaar. In de omgeving zijn enkele vondsten en sporen gekend uit de steentijd, de middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd. Sinds de 18de eeuw blijkt het terrein in gebruik als akkerland, met uitzondering van bebouwing langs de Diestsesteenweg. Deze gaat minstens terug tot de 18de eeuw. De zone met historische bebouwing bevindt zich grotendeels buiten de zone waar bodemingrepen gepland zijn. In het midden van de 19de eeuw werd het terrein ingericht als een schoolomgeving. Dit heeft ertoe geleid dat de bebouwing op het terrein sterk is toegenomen en grote delen van het terrein werden verhard. Op basis van de verschillende bodemingrepen die reeds plaatsgevonden hebben op het terrein kunnen we verwachten dat het bodemarchief in zekere mate reeds geroerd is. De combinatie van al deze elementen maakt dat het archeologisch potentieel van het terrein laag ingeschat wordt. Daarom worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht in het kader van de geplande werken.

4 Bibliografie

4.1 Websites

CadGis (2017)

http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

Centrale Archeologische Inventaris (2017)

<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2017)

<http://dov.vlaanderen.be>

Felixarchief (2017)

<http://zoeken.felixarchief.be/zHome/Home.aspx>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2017)

<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2017)

<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2017)

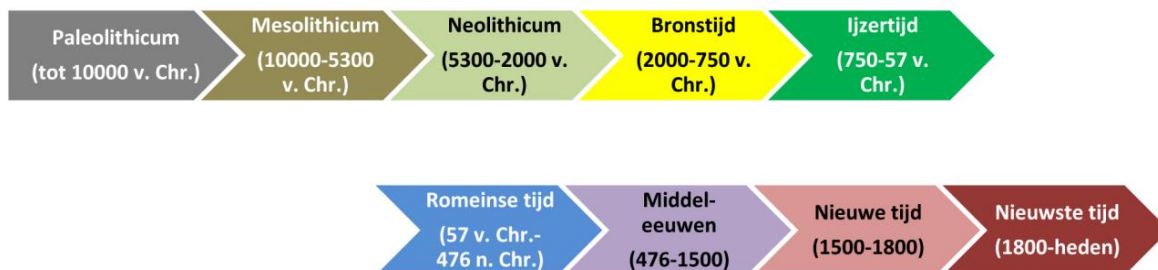
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2017)

<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2017D198

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
3	Bouwplan	Typedwarsprofiel wadi	1:1	Digitaal	10/05/2017
4	Bouwplan	Rioleringsplan bestaande toestand	1:1	Digitaal	10/05/2017
5	Bouwplan	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	13/04/2016
6	Bouwplan	Ontwerpplan rioleringswerken	1:1	Digitaal	13/04/2016
7	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
8	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	13/04/2016
9	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	12/04/2017
10	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
11	Quartairgeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
12	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
13	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	12/04/2017
14	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	12/04/2017
15	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	12/04/2017
16	Historische kaart	Vandermaelen	1:1	Digitaal	12/04/2017
17	Historische kaart	Topografische kaart Montaigu 24/8	1:1	Digitaal	18/04/2017
18	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	18/04/2017
19	Syntheseplan	Synthese van het bureauonderzoek	1:1	Digitaal	13/04/2016

5.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2017D198

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Overzichtsfoto	Uitgevoerde rioleringswerken	Digitaal	10/05/2017
F2	Overzichtsfoto	Bestaande toestand	Digitaal	10/05/2017
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 2015	Digitaal	12/04/2017
F4	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	12/04/2017
F5	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	12/04/2017
F6	Luchtfoto	Toestand terrein 2013	Digitaal	18/04/2017